



БУТУН ДУНЕ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗИ

КИЗИЛ УЗБЕКИСТОН

УЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ
МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, УЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ
СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ.

«КИЗИЛ УЗБЕКИСТОН» — ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО
КОМИТЕТА КОМПАРТИИ УЗБЕКИСТАНА, ВЕРХОВНОГО
СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ УЗБЕКСКОЙ ССР.

43-йил чиқиши
№ 64 (11813).

Шанба, 18 март, 1961 йил.

Баҳоси 2 тийин.

ПАЙВАНДЛАШ— ШУ КУННИНГ МУҲИМ ВАЗИФАСИ

ЎРТА ОСИЁ ИЛМИЙ-ТЕХНИКА КОНФЕРЕНЦИЯСИДА

1. ЕВРОПАДАН ҲАМ, АМЕРИКАДАН ҲАМ ЎЗИБ КЕТИЛДИ

Пайвандлаш ишлари билан шуғулланувчи совет олимлари ва муҳассислари жаҳоннинг индустриал осмонига бир қанча ўзига хос йўлдошлар учирдилар. Космосда бўлгани сингари, «пайвандлаш йўлдошлари» ҳам планетамиздаги энг илгор капиталистик мамлакатларнинг ютуқларидан анча ўзиб кетдилар.

Ана шу «забардаст йўлдошлар» рақамларда қуйидагича кўринади. Биринчи совет пайвандловчиси Украина Фанлар академиясининг академиги Борис Евгеньевич Патонга сўз берилди:

— Совет Иттифоқи сановатида... деди у, конференция кириб келди... ҳозирги вақтда йўлдош пайвандлаш учун 12,5 миңдан кўпроқ автомат ва ярим автомат ҳамда контакт усулида пайвандлаш учун 40 миңдан кўпроқ машина ишлаб турибди. Бу — Европадаги ҳар қандай мамлакат эришган даражадан анча юқори. Ҳатто Америка Қўшма Штатларининг сановати ҳам йўлдош электррошлак пайвандлаш соҳасида бундай миқёсларни кўрган эмас.

Етти йиллик иккинчи йилнинг ўзидagina, — деб уқтириб ўтди Борис Евгеньевич, — Совет Иттифоқида, дастлабки ҳисобларга қараганда, 10 миллион тонна пайвандлаш конструкциялари тайёрлаб чиқарилган. Бу — 1959 йилдагига қараганда 2,5 миллион тонна кўпроқ.

Йўлда катта миқдордаги шу металлнинг ҳаммасини темир йўлда ташинмоқ учун 600 миңдан кўпроқ вагон талаб қилинган бўлар эди. Ана шундай эшелон АҚШда энг узоқ темир йўли — Нью-Йорк билан Сан-Франциско ўртасидаги темир йўли буткул банд қилган бўлар эди. Шунда ҳам 60-80 миң вагонни қўйиш учун жой етмаган бўлар эди.

Совет муҳассислари учун Америка торлиқ қилди.

2. ЭРТАНГИ КУН РЕПОРТАЖИ

Электрон нур... Программалаштириш... Кибернетика, Янги йиллар ичига совет пайвандлаш техникасини ривожлантириш босқичлари мана шулардан иборат. Докладларда ва музокараларда бу ҳақда кўпгина гаплар айтилди. Биз ана шу фикрларни шарҳлаб беришни Борис Евгеньевичдан илтимос қилдик. У бундай деди:

Совет Фанлар илмий йиллар мо байида металл хосасининг бир қанча янги қўниқларини ва уларни иситиш манбаларини қидириб топдилар. Бу кашфиётлар натижасида пайвандлаш ва қирқиниш ишларининг янги усуллари бунёд қилди.

Тез эримайдиган металлларни ва уларнинг қўшимчаларини электрон нурлари билан пайвандлашдан иборат принципал янги усулнинг келажаги ниҳоятда порлоқдир. Шу усулда пайвандлаш вакуум камераларида кучли электрон тўпи ёрдамида қилинади. Бу усул ҳар қандай тажрибадан ўтказилиб, сановатга берилган.

Институтимизнинг ходимлари электрон нурларини энг самарали қўлланиш йўллари қидириш

жараёнида уларнинг ана бир муҳим хусусиятидан фойдаланишга муваффақ бўлдилар. Ҳудуд каттин металлларни эритиш учун ҳам электрон нурлардан фойдаланиш мумкинлиги аниқланди. Каттин металллар ана шу усулда эритилганда ўзларига хос бўлмаган пластиклиқ касб этадилар. Масалан, вольфрам электрон нурлар ёрдамида эритилгандан кейин шу қадар юмшаб қоладикки, уни дастлар билан кесса ҳам бўлади.

Янги йитирма йил ичига, деб уқтириб ўтди академик, мамлакатда пайвандлаш конструкциялари ишлаб чиқариш беш баравар ортади. Шу нарса маълумки, бунчалик кўп миқдордаги пайвандлаш конструкцияларини автоматик ва кибернетикасиз ишлаб чиқариш мумкин эмас. Назарий тадқиқотлар пайвандлаш процессларини тўғрилашнинг програм ва кибернетика системаларини яратишга киришга ҳозирдаёқ имкон берди.

Йўлдан, биз ҳозирги вақтда бир қанча машина ва аппаратларнинг конструкциялари ва схемалари ушунда иш олиб бораёмиз. Бу машина ва аппаратлар пайвандлашнинг олдиндан белгиланган режимини сақлаб туришгагина эмас, балки бунинг энг рационал режимини мустақил тайлашга ҳам қодир бўлади.

Пайвандловчилар ва металл қирқувчиларнинг ишлари «Йўлдош» машиналарининг зиммасига юклатилганда кунлар ҳам яқин қолди.

3. ҚУВОНЧЛИ ЯКУНЛАР

Ўрта Осиё республикаларида пайвандлаш ишларининг тараққиётини акс эттирувчи ташкилотнинг очилиши конференция қатнашчиларини ноқулай аҳволга қўйди. Улар яқин бир вақтда мажлислар залига ва выставка павильонига бўлишни истар эдилар.

Выставкада акс эттирилган бир қанча рақамларни келтирамиз. Ётти йиллик планга мувофиқ Ўзбекистон ССР Халқ ҳўжалиги кенгашига қарабди корхоналарда пайвандлаш конструкциялари ишлаб чиқаришнинг ҳажми 1965 йилга бориб икки баравардан зиёд қилинган. Пайвандлаш ишларини механизациялаштириш даражаси эса 50 процентга ошди. Тожикистонда, Қирғизистонда ва Туркистонда пайвандлаш ишларини роят ривожлантириш мўлжалланган.

Муваффақиятлар ҳақидаги маълумотлар репортлардагидек қисқа эди.

Ўзбекистоннинг 13 та машинасозлик заводида карбонат ангидрид ёрдамида ярим автомат усулида пайвандлаш ишлари жорий қилинган.

Электротехника сановатида рангди металлларни совуқ ҳолда босим билан пайвандлаш усули ўзлаштирилган.

Қишлоқ ҳўжалик машинасозлигида карбонат ангидрид ёрдамида электр парчинлаш усулида пайвандлаш жорий қилинган.

Чирчидаги «Ўзбекхиммаш» заводида электррошлак усулида пайвандлаш ўзлаштирилган.

Халқ ҳўжалиги кенгашининг қарорига мувофиқ, Ўзбекистонда республика пайвандлаш лабораторияси ташкил қилинган.

4. ҲАҚЛИ ЭЪТИРОЗЛАР

Бу ерда биз конференция минбаридан баралла айтилган гапларни қисқача санаб ўтмиш:

«Тошкентдаги «Подъёмник» заводида пайвандлаш ишлари аниқ қонирасиз ташкил қилинган...»

«Андижондаги «Строммашина» заводида пайвандлаш ишларини механизациялаштириш соҳасида иш олиб борилаётган...»

«Ташкентдаги «Ташсельмаш» экскаватор заводларида ва бошқа заводларда механизациялаштирилган усулда пайвандлаш учун белгиланган эсбоб-ускуналар кўп ҳолларда тўхтаб турибди...»

«Карбонат ангидрид ёрдамида пайвандлаш учун белгиланган ва ҳозирги вақтда ишлаб турган 30 установка уч смена ишлаганда ҳам сановатнинг эҳтиёжларини қондирмаётган. Республикани камиди яна 70 та шундай установка қарама-қарсик ҳолда ишлатишга керак...»

«Чирчиқселимаш» заводида ташкил қилинган ихтисослаштирилган электр цехи сановатнинг эҳтиёжларини буткул қондиршига қодир эмас...»

Ва, ниҳоят: «Ўзбекистонда пайвандлаш инженерлари тайёрлайдиган» олий ўқув юрти ҳанузгача йўқ...»

Ўрта Осиё республикаларида сановат ва қурилишда пайвандлаш ишларининг прогрессив технологиясини ва бу ишларни механизациялаштириш восталарини ишлаб чиқаришда илмий тадқиқот маркази ҳам йўқ...»

Конференция уч кун давом этди. Техника фанлари доктори И. И. Фрумин, техника фанлари кандидатлари Д. А. Дудко, В. И. Новиков, А. Н. Сушенков, С. М. Гуреев, А. Н. Шаповалов, докторлар, Ўзбекистон, Қирғизистон, Тожикистон ва Туркистондан давлат илмий-техника комитетларининг раҳбарлари — Т. Г. Қаҳрамонов, В. Я. Тимошенко, Н. Р. Раҳимов ва Б. А. Чернишев ҳамда бошқа муҳассисларнинг докладлари юзасидан кўпгина фикрлар билдирилди.

Конференция қатнашчилари КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «Пайвандлаш техникасини ишлаб чиқаришга янада жорий қилиш тўғрисида»ги қарориди қўйилган вазифаларни бақаришга ўзларининг илмий қуч-қайратларини сарфлаб, энг ҳақдаги тақрир билан ҳамма ишчилар, ишлаб чиқарувчи новаторлар, инженерлар, техниклар ва олимларга муносабат қилидилар.

П. БУЛУШЕВ, Н. МОИСЕЕВ
Ўзбекистон телеграф агентлигининг мухбирлари.

В. Лейзерович фотоси.



КОЛХОЗДА ҚУРИЛИШ АВЖ ОЛДИ

САРИОСИЁ. («Кизил Ўзбекистон» мухбири). Свердлов номи колхоз бир неча йиллардан бери қолқоқ ҳўжалик ҳисобланган келарди. 1960 йил бошида тажрибадор, инженирлар ўртоқ Қорабой Ахмедов шу колхозга раис қилиб сайланди, ишлар юришиб кетди. Колхоз ўтган йили 1930 гектар ердан 29 центнердан ҳосил олиб 1959 йилга нисбатан пахта ҳосилини гектар бошига 3 центнерга оширди. Пахтачиликдан келган даромад эски пул билан 1 миллион сўмга қўлайди. Пахтанинг таннархи эса 25 процентга арзонлашди.

Катта даромад капитал қурилиш ишларини кенг қўламда бошлаб юбориш имкониятини берди. Ўтган йили колхозда қишлоқ клуб, кутубхона, касалхона, дорихона, ўқиб-ўй-қой ва қўлаб ишлаб чиқариш объектлари қурилди.

— Етти йилнинг ўчилиги йилдаги режаларимиз яна катта, — дейди колхоз раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони ўртоқ Қ. Алиев, — Пахта ҳосилдорлигини гектар бошига 32 центнерга етказиб, гўшт ва сут ишлаб чиқаришни 1,5 баравар қўлайтирамиз. Биз бу йил мактаб-интернат ва колхозчилар учун 40 та уй қуриб беришни

планлаштирган эдик. Ҳозир бу объектларнинг ҳаммасида иш қилиш давом этипти. Капитал қурилиш ишларига бўлимас фонддан 2 миллион сўм пул ажратилди.

Свердлов номи колхоз аъзолари ана шундай бахтли ва фаровон яшашмоқдалар, улар эртаги кунга янада зўр умид билан қарайдилар.

„ИНДУСТРИЯ ЮРАГИ“

ИХТИСОСЛАШТИРИШ ВА КООПЕРАТИВЛАШТИРИШ
МАСАЛАЛАРИ БАҒИШЛАНГАН РЕГИОНАЛ КЕНТАШ

Беш республика экономистлари йигими. — Ўрта Осиё ва Қозғистон машинасозлиги бир комплексни ташкил қилади. — Янги тармоқлар, янги заводлар. — Унификация — республикалараро миқёсда. — Координация Кенгаши татбиқ этилди.

Ўрта Осиё республикалари ва Қозғистонда 120 дан кўпроқ йirik машинасозлик заводлари, неча юзлаб ремонт корхонаси бор. Индустриянинг асосан «Совет ҳўжалиги» йилларида вужудга келтирилган ана шу тармоқи улкан ва мураккаб ишни бақармоқда. Беш республиканинг металлширини хилма-хил техникани бошқариш ва янги машиналар ишлаб

чиқариш вазифаларини муваффақият билан адо этмоқдалар.

Турмуш «индустриянинг юрагини» ҳисобланган машинасозлик олди-қуни сайин тобора янгида-янги талаблар қўймоқда. Ўзбекистон, Қозғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркистондан, Тожикистоннинг шу йил 14-15 март кунлари Тошкент Олимлар уйида ўтказилган регионал кенгаши беш республика машинасозлиги ҳамда электротехника сановатини ихтисослаштириш ва кооперативлаштириш проблемаларига бағишланган эди. Муҳокамада республикалар академиялари экономика инсти-тутларининг ходимлари билан бир галида СССР Давлат иқтисод комитетининг ишлаб чиқарувчи кучларини ўрганиш масалалари билан шуғулланган кенгашининг вакиллари, СССР Фанлар академияси Экономика институтини, планлаштириш органлари, халқ ҳўжалиги кенашлари, Лоихдалаштириш муассасалари, олий ўқув юртларининг вакиллари ҳам иштирок этидилар.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Экономика институтининг директори О. Б. Намолов, Қирғизистон Фанлар академиясининг академиги Д. Н. Алишбаев ва Қирғизистон Халқ ҳўжалиги кенгаши бўлимининг бошлиғи П. И. Бабинов, Қозғистон Фанлар академияси Экономика институтини директорининг ўринбосари Р. М. Петухов, Тожикистон Халқ ҳўжалиги кенгашининг вакили Г. Т. Мирзолиев, Туркистон ССР Госплани оғзи сановат бўлими бошлиғининг ўринбосари Ю. П. Чухланцев ва бошқа ўртоқлар томонидан қилинган 27 доклад ҳамда ахборотларда машинасозлик сановатининг ишлари ҳўтомонлама таҳлил қилинди ва тавсияномалар белгиланди.

Корхоналарини ихтисослаштириш, заводлараро ва районлараро алоқа ишларидаги қўпгина нарсаларни муҳокамада қатнашганларнинг ҳаммаси ана шундай ҳўлосатга келдилар. Масалан, «Подъёмник» заводи ўз маҳсулотини булган кўприк-ли кравларнинг аниқгина қисминини мамлакатнинг бошқа районларига

ОЛИНГАН
МАЖБУРИЯТЛАР
ИЗИДАН

ҚЎШИМЧА КЎМИР

«Ўзбекуголь» комбинятига қарашли кўмир корхоналарининг коллективлари съезд очилиши кунигача пландан ташқари 500 миң тонна кўмир қазиб чиқариш, кон устини очиш ишлари топиригини ошириб бақариш, кўмир таннархини 0,7 процент камайтириш ва шу йўл билан давлатнинг 100 миң сўм маблағини тежаб қолиш мажбуриятини олдилар.

Кўмир разрезининг экскаватор машинистлари февраль ойида пландан ташқари 12 миң тонна кўмир қазиб бериш юзасидан олган мажбуриятларини ошириб адо этидилар. Экскаватор машинистини ўртоқ Николай Хорошилов бошқик коммунистик меҳнат бригадаси февраль ойида ва мартнинг ярмисиди қўшимча 7 эшелон ёқилғи жўнатди.

9- шахта қончилари ҳам йил бошидан бери пландан ташқари уч миң тоннадан кўп кўмир қазиб чиқардилар.

И. АХМЕДОВ.

ШУ КУННИНГ ЯНГИЛИКЛАРИ

● Олмаликда виброгит паллардан шу йил ичига ўттиз миң квадрат метр уй-қой бинолари қурилади. Қончилар шахрида ана шундай прогрессив материал ишлаб чиқаришни ташкил қилиш билан индустриал уй қуриш ишларига асос қўйилди.

● Тошкентдаги «Подъёмник» заводнинг коллективи бу йил 10 миң тонна юк кўтара оладиган мультимангит кранлар ясаб чиқаришни ўзлаштирди. Бу кранлардан мамлакатнинг металлургия заводларида фойдаланилади. (ЎзТАГ).

ТАХИАТОШ ГРЭСИ ҚУРИЛИШИДА

Қорақалпоғистон нурхонаси қурувчилари вадалари-га вафо қилиб, ГРЭСни 1- Майгачи ишга тушириш учун зўр ғайрат билан меҳнат қилмоқдалар. Ҳозир баришчи навбатда электр қуввати оладиган район ва шаҳарларга электр симлари тортилоқда. Сиз қўриб турган мана шу симлар орқали Нукус — Ургач — Тошқув линиясига қувват берилади. Тахиаатош ГРЭСи электр подстанциясини энг довурак ва энгчидишлар монтаж қилмоқдалар. Суратда: «Средазэлектромонтаж» идорасининг электр слесари Ҳасим СУЛАЙМОНОВ иш устида.

Р. Саидов фотоси.



Н. С. ХРУЩЕВ ОЛМАОТАГА КЕЛДИ

ОЛМАОТА. 17 март. (ТАСС). КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари, СССР Министрлар Советининг Раиси ўртоқ Н. С. Хрущев бугун Олмаотага келди. Н. С. Хрущев Қозғистон қишлоқ ҳўжалик илгорлари кенгашининг ишида қатнашади.

Н. С. Хрущев республика пойтахтига бораётганида «Рославльск» қўйчилик совхозига бўлди.

ҚАРДОШЛАРЧА МУНОСАБАТЛАРНИ РИВОЖ- ЛАНТИРИШНИНГ МУСТАҲКАМ ПОЙДЕВОРИ

МОСКВА. 16 март. (ТАСС). Сен ва Цой Ен Ген ўртоқларга СССР билан Корея Халқ Демократик Республикаси ўртасида иқтисодий ва маданий ҳамкорлик тўғрисида битим имзоланган кунини 12 йиллиги муносабати билан Н. С. Хрущев ва Л. И. Брежнев Корея Халқ Демократик Республикасининг раҳбар арбоблари Ким Ир

ТАБРИННОМА

Корея Халқ Демократик Республикаси билан СССР ўртасида иқтисодий ва маданий ҳамкорлик тўғрисида битим тузилган кунини 12 йиллиги муносабати билан Корея Меҳнат партияси Марказий Комитетининг раиси, Корея Халқ Демократик Республикаси Министрлар кабинетининг раиси Ким Ир Сен ва Корея Халқ Демократик Республикаси Олий ҳалқ мажлиси президенти раиси Цой Ен Ген КПСС Марказий Комитети Биринчи секретари, СССР Министрлар Совети Раиси ўртоқ Н. С. Хрущевга ва СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Л. И. Брежневга табринома юборди.

Улар бу табриномада совет халқига чин қўйилган янги катта муваффақиятлар тилайдилар. (ТАСС).

ҲАБИБАХОННИНГ АҲДИ

Пахтакор райониди «Победа» колхозининг аъзоси Ҳабибахон Ҳошимова чорва маҳсулотларининг мўл-кўл бўлиши учун курашга ўз ҳиссасини қўймоқда. У йил охиригача ҳар он қўйлардан 30 тадан бола олиш ва давлатга 350 центнер чўча гўшти етказиб бериш учун самарали меҳнат қилмоқда. М. АБДУЛЛАЕВ.

Кунига 110 тонна ёғ

Ленинск шахридаги ёғ-экстракт заводининг коллективи 1961 йилда планга қўшимча 200 миң сўмлик маҳсулот ишлаб чиқариш, маҳсулот таннархини 80 миң сўм камайтириш, меҳнат унумдорлигини анча ошириш ва 300 миң киловатт-соат электр қуввати тежаб қолиш учун курашмоқда.

Шу кунларда ишчилар съезд олди социалистик муносабатини янада қийинлаштириб, лекари Усмонов бошқик қўриқ-тўзалаб цехи аъзолари яхши қўрсаткичларга эришдилар. Коммунистик меҳнат бригадаси номини олиш учун курашаётган бу цех коллективини ҳар кун 100-110 тоннага етказиб пахтани қўриқиб, тўзалаб бermoқда.

Т. ҚУЗМБОВ.

КОММУНАНИНГ ИШИ УЛМАЙДИ

«ИШЧИЛАР ПАРИЖИ БИЛАН УНИНГ КОММУНАСИНИ ЯНГИ ЖАМИЯТНИНГ ШОНЛИ ХА-
БАРЧИСИ ДЕБ ҲАММА ВАҚТ ҲУРМАТ БИЛАН
ҚУТЛАЯЖАКЛАР».

К. МАРКС

КОММУНАНИНГ ТУҒИЛИШИ

БУНДАН 90 йил муқаддам инсо-
ний тарихида буюқ тарихий
воқеа юз берди—давлат ҳокимияти
капиталистик жамиятдаги энг алғор,
пролетариат синфи қўлига ўтди.

1871 йилда Париж ишчилари то-
монидан барпо қилинган Коммуна
фақат 72 кун яшаб, халқаро ва
француз бирлашган контрреволюци-
он кучларига қарши курашда енги-
ли. Аммо Коммуна босиб ўтган йўл,
унинг тажрибаси ишчилар синфи-
нинг озодлик курашлари учун ажи-
бий илҳомлантурувчи намуна бўлиб
хизмат қилиб келди ва хизмат қи-
лмоқда. Улуғ Карл Маркс, Ком-
муна тарихида биринчи ишчилар син-
фи ҳукумати, янги типдаги дав-
лат формаси бўлиб, деб таъкидлаган
эди. Доҳимиз ва устозимиз В. И.
Ленин «Унинг барча ҳатотларига
қарамасдан, Коммуна XIX асрдаги
улуғ пролетар ҳаракатининг улуғ
намунаси» деган эди.

Париж коммуналарининг мардо-
на кураши мамлакатимиз меҳнаткаш-
ларининг 1905-1907 йиллардаги бир-
инчи рус революциясида ҳам, Улуғ
Октябрь Социалистик революцияси
даврида ҳам қаҳрамонона кураш-
ларга илҳомланган.

1870-71 йиллардаги франко-прусс
уруши Франциядаги сиёсий кураш-
ни янада кучайтирди. Бу уруш бир
томондан ишчиларнинг сиёсий ак-
тивлигини дахлатга келган фран-
цуз буржуазиясининг мамлакат му-
дофасидан беш торт, сотқилик
қилганини фаш этди, иккинчидан
эса Париж ишчилари қўлига қўрол
бериб, уларни 1871 йилнинг 27 ян-
варидан немис босқинчилар билан
шармандали суҳт таҳминий шартла-
рини имзолаган реакцион ҳукуматга
қарши янги курашга оғланганди.
Париж ишчилар синфи ва майда бур-
жуазия ватан хони Тьер ҳукумати
атрофида уюшга бошлаган буржуа-
помешчик реакциясига қарба бериб
ушун 1871 йилнинг февраль-март
ойларида оқмавий-сиёсий тапши-
лот—Миллий шароит республика
федерациясини туздилар.

Франция ҳукумори доиралари иш-
чиларни қўролсизлаштириш ва ула-
рининг революцион таъкилотларини
йўқ қилиб ташлашга киришдилар.
Лекин улар ўз мақсадида эриш-
мади.

Миллий гвардиячилар шаҳар ме-
хнаткашлари иштирокида қўлга қу-
рол олиб душманга қақшақчи қарба
бердилар. Парижда қизил байроқлар
ҳаширай бошлади.

Шундай қилиб, 18 март жаҳонда
биринчи пролетар революцияси ку-
ни бўлди. Миллий гвардия Марка-
сий комитети вақтида ҳукумат бўлиб
қолди. Тарихда биринчи марта ка-
питал аҳамияти раҳна солган Париж
пролетариати ўз ҳокимиятини бар-
по этди.

КОММУНА — ЯНГИ ТИПДАГИ ДАВЛАТ

КОММУНАГА 26 мартда кенг де-
мократик сайловлар бўлди.
28 мартда ҳокимият Коммуна Со-
вети қўлига ўтди.

Коммуна ишчилар синфининг
оммавий революцион таъкилотлари-
га, жумладан Коммуна мудофаси
ҳамда ижтимоий-иқтисодий сиёсати-
ни муҳокама этган сиёсий клублар-
га таъинди. Коммуна ишларида ишчи
таъкилотлари ва клублари билан
бир қаторда Интернационал секция-
лари (улар 30 га яқин эди) катта
роль ўйнади. В. И. Ленин ўзининг
«Коммуна хотираси» асарига «фақат
француз пролетариатига қўрқини-
ни билмай ва ҳормай-томай ўз
ҳукуматларини ҳимоя қилдилар, фа-
қат ана шуларгина унинг учун,
яъни ишчилар синфининг озод қилиш
учун, барча меҳнаткашларнинг кела-
жак яхши ҳаёти учун жанг қилди-
лар ва жон бердилар» деб ёзган эди.

Коммуна завоф эди. Унинг завоф-
лиги француз пролетариатининг
марксистик ишчи партияси йў-
лида бўлди. Шу сабабли Комму-
на фаолияти турли сиёсий оқим-
лар кураши гирдобиди давом этди
ва енгилади.

Коммуна эски буржуа революция-
лари каби ҳарбий-полиция давлат
аппаратининг муқаддаслигини сақ-
лаб қолди йўлидан бормади, ас-
сенси буржуа давлат аппарати сини-
дириш, уни янги, таъомила демок-
ратик ҳокимият таъкилотига билан ал-
маштириш йўлидан борди.

Коммуна янги типдаги давлат
аппаратининг намунаси сифатида
эски армияни йўқ қилди, унинг ў-
рнига қўролланган ишчилар ва де-
мократик доиралар вакилларида
ибарат Миллий гвардия ташкил эт-

ди. Полиция Миллий гвардиянинг резерв
батальони билан алмаштирилди. Давлат
хизматчиларининг ҳаммасига на Коммуна
аъзоларига сайланиш, халқ олдига масъ-
улият принципи жорий этилди, сайлаб қў-
йилган янги суд органларини туза бош-
ладди. Ун соатлик иш кўни белгиланди, бу
ўша вақтдаги энг қисқа иш соати эди.

Коммуна давлатдан черковни ажратди.
У буржуа полициячилик давлат аппарати-
ни емириш билан бирга буржуа парламен-
таризмдан ҳам воз кечди. Коммуна ҳам
қонунчиликни амалга оширувчи, ҳам иж-
роия ҳокимияти эди. Коммуна қабул қил-
ган декретларни у раҳбарлик қиладиган
тўққиз комиссия амалга оширарди. Ком-
муна пролетариат диктатурасининг бирин-
чи таърибаси сифатида экзеклюторларга
зарба бериб, социалистик руҳдаги тад-
бирларни амалга оширди. Корхоналари
ишчи кооперативлари қўлига берилди. Ян-
рик корхоналарда ишчи контроли ўрна-
тиш ҳақида декретлар қабул қилди.
Унинг меҳнаткашларнинг уй-йойга бўл-
ган эҳтиёжларини қондириш, меҳнаткаш-
лар иқтисодий аҳволини яхшилаш тўғри-
сидаги декретлари халқчилик ва инсо-
парварликнинг буюқ намунаси бўлди.

Коммунанинг қисқа яшаш бағланган
тадбирларнинг кўпини амалга ошириш им-
конини бермади. Лекин Коммуна
амалга оширган тадбирлар халқ ҳо-
кимиятининг мақсадларини равшан
кўрсатиб берди. У тарихда бирин-
чи марта давлатнинг халққа хиз-
мат қилиши намунасини кўрсатди.

ХОТИН-ҚИЗЛАР — КОММУНА ФИДКОРЛАРИ

УЛУГ Ленин, ҳар қандай озодлик
урушларининг, революциялар-
нинг таъдири унда хотин-қизларнинг
қанчалик иштирок этишларига ҳам
бағлиқдир, деб таълим берган эди.
Париж Коммунасини ўргатишда
у унинг фаолиятида хотин-қизлар бе-
ниҳол катта роль ўйнадилар.

Коммуналарнинг қаҳрамонона ку-
рашида хотин-қизларнинг жамоат
таъкилотлари кўп иш қилдилар.
Бундан орасида ишчи хотин-қизлардан
тайинлаб «Париж» ҳимоя қи-
лувчи ва ярадорларга ёрдам берувчи
хотин-қизлар «союзи» айниқса ёқо
ишлади. Маъжур союзга Марказий
комитет раҳбарлик қилди. Марказий
Комитет аъзолари орасида Карл
Маркснинг оиласи билан яқин ало-
қада бўлган рус социалист аёли
Елизавета Дмитриева ҳам бўлган.

Елизавета Дмитриева I Интерна-
ционал Бош советининг аъзоси Г.
Юнга 1871 йил 24 апрелда ёзган
хатлида бу таъкилотнинг фаолияти-
ни шундай ҳикоя қилиб берган:

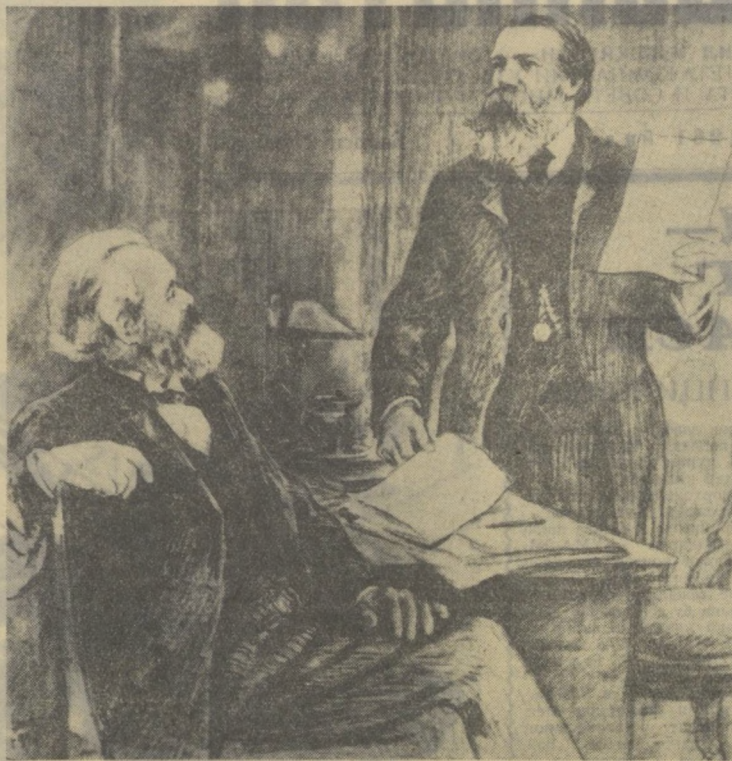
«Мен кўп ишлаганман, биз Па-
рижнинг барча хотин-қизларини ку-
рашга қўзғотаймиш».

«Париж» ҳимоя қилувчи ва яра-
дорларга ёрдам берувчи хотин-қиз-
лар «союзи» хотин-қизлардан алоҳи-
да батальон ҳам тузган эди. Бу ба-
тальонга оташин француз ватандар-
нари Луиза Мисель бошчилик қи-
лди.

Хотин-қизлар батальонини Коммуна
ҳимоясида айниқса катта роль ўй-
нади. Шу батальонда хизмат қилган
рус аёли Анна Пустовойтова жанг-
вар қизил байроқ остида курашиб,
жон бераётганда «Яшасин соци-
алистик пролетариат республикаси ва
Париж Коммунаси!» деб хитоб қи-
лди.

Коммуна тадбирларида хотин-қиз-
лар масаласи алоҳида ўрин тутди.
Коммунанинг ижтимоий-иқтисодий
тадбирлари туфайли аёлларнинг ижо-
дий меҳнатига кенг йўл очиб берил-
ди. Болалар боғча ва яслилари қу-
рилди.

Коммунанинг ёш авлод тар-
биясида берган эътибори беко-
рди. Коммунанинг охириги ҳаф-



МАРКС ВА ЭНГЕЛЬС Коммуна ҳақидаги хитобиномани муҳокама этмоқдалар.
Рассом Н. Жуков чизган суратдан репродукция.

риш учун дастлабки ҳаракат бош-
ланди. Аёллар учун асосий масала—
бола тарбияси ва таълими соҳасида
тубдан бурилиш ясалди.

Коммуна 1871 йил 20 майда ўқи-
тувчиларнинг иш ҳақини ошириш
ва хотин-қиз ўқитувчиларга эрлар
билан барабар иш ҳақи тўлаш ҳа-
қида декрет чиқарди.

Париж Коммунаси мудофасида
хотин-қизлар алоҳида жағорат кўр-
сатдилар.
Париж Коммунасида хотин-қиз-
ларнинг иштироки кейинги револю-
циялар учун, ҳусусан Улуғ Октябрь
Социалистик революцияси учун на-
муна бўлиб хизмат қилди.

КОММУНА ВА ЯНГИ КИШИЛАР

МОНАРХИЯ тузумига, буржуази-
яга, ҳар қандай зулмга қарши
муросаси курашувчи, тинчлик, де-
мократия ғалабасининг тарафлори
бўлган янги кишини тарбиялаш
Коммунанинг тарихий хизматлари-
дан бири бўлди. Коммунанинг ёш-
ларини тарбиялаш соҳасидаги сиёса-
ти озодлик, тенглик, биродарлик,
меҳнат, ҳаққоний, республика ва
тинчлик ғолазари асос қилиб олин-
ди.

Ёш авлоднинг таълим ва тарбия-
сида катта роль ўйнавчи мактаб ма-
саласига алоҳида эътибор берилди.
Мактабдан черковни ажратиб ҳа-
қида қабул қилинган декрет буюқ
тарихий аҳамиятга эгадир. Париж-
нинг ҳамма округида замонавий
мактаблар очилди. Мактаб таълими-
да муҳим роль ўйнавчи ўқитувчи,
ўқитувчиларни саралаш масаласига,
мактабда черков таъсирини мутлақо
йўқотишга алоҳида эътибор берил-
ди. Қизлар таълими масаласи кун
тартибига қўйилди ва бу масала би-
ла шуғулланувчи махсус комиссия
тузилди. Қизлар учун мактаб-уста-
хоналар очиб тадбирлари кўрилди.

Коммуна ёш авлоднинг ҳар томон-
лама етук граждандар қилиб ети-
тириш учун биринчи профессионал
таълим мактаби очди. Ёшлар тарбия-
сида муҳим роль ўйнавчи музейлар,
кутубхоналарнинг эшикларини кенг
очиқ қўйилди. Буларнинг ҳаммаси—
Париж ёшларини янгиға руҳда, про-
летар жанговарлиги руҳида тарбия-
лашга хизмат қилди.

Коммунанинг ёш авлод тар-
биясида берган эътибори беко-
рди. Коммунанинг охириги ҳаф-

тасида ўспиринлардан «Коммуна шо-
ғирлари» деган батальон ташкил
топти. Бу батальон Коммунанинг
охириги мудофасида бениҳол зўр
қаҳрамонлик, революция ишига фи-
дкорлик намуналарини кўрсатди.
Коммуна ҳалокатидан кейин ҳам
ёшлар унга содиқ бўлиб қолдилар.

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМ БАЙРОҒИ ОСТИДА

ПАРИЖ Коммунаси интернаци-
онал характерга ва жуда катта
халқаро аҳамиятга эга. Коммуна Со-
вети ўз декрети билан XIX аср бо-
шидаги Наполеон I нинг босқинчи-
лик урушларини шарафлайдиган
Вандома қолонисини бузиб, ағдариб
юбориши ва Вандома майдонини Ин-
тернационал майдон деб аташи ха-
рактерлидир. Коммуна халқлар
ўртасида дўстлик ғоисиди билан
йўллади. Коммунанинг тинчлик ва дўс-
лик аниқлигини ҳозирги халқаро
ҳаётда реал ҳақиқатга айланди.
Тинчлик, демократия ва социализм
кучлари тинчлик ва халқаро бирод-
ларликнинг асосий омил бўлиб
қолди.

Париж ишчиларининг тарихий ға-
лабаси, Коммунанинг фаолияти кўп-
гина мамлакатларда прогрессив ки-
шилар томонидан севинч билан қар-
шил олинди. Бутун дунё пролетара-
ри Париж пролетариатининг қаҳра-
монона курашини зўр диққат билан
кузатдилар. Ишчилар Коммуна ша-
рафига бир неча марта йиғилиш,
митинглар ўтказдилар. Коммунага
муражаатлар ва мактублар йўлла-
дилар. 1871 йил 15 апрелда Жене-
ва ишчилари мажлиси Париж Ком-
мунасига қўйидаги сўзлар билан му-
рожаат қилди: «Парижлик биродар-
лар ва опа-сингиллар, қандай воқеа
ёз бермасин, сизнинг ишингиз ҳеч
қачон ҳалок бўлмайди, чуқури
иш ишчиларнинг бутун дунё бўйи-
ча озод қилиш ишидир... Сизлар со-
циалистик интернационал револю-
циянинг пионерларидир».

Париж Коммунаси I Интернаци-
оналнинг ҳам катта ютуғи эди. I Ин-
тернационал Бош Совети ва Карл
Маркс халқаро ишчилар ва соци-
алистлар томонидан Коммунани ҳи-
мо қилиш кампаниясини уюшти-
риш учун курашдилар. Интернаци-
оналнинг Швейцариядаги рус секция-
сини Коммуна билан яқинлаш-
тириш билдирди.

Карл Маркс буржуа давлат маши-
насини парчалаб ташлаган Париж
ишчиларининг тарихий ташаббусла-

рига қойил бўлиб, уларни «омонини
шугри қилишга тайёр турган» ҳа-
рамонлар деб атади. В. И. Ленин
айтганидек, Карл Маркс бу даврга
пролетариатнинг амалий маслаҳатчи-
си, омма курашининг иштирокчиси
сифатида ҳаракат қилди.

Париж Коммунаси кўтарган ин-
тернационал байроқ ишчилар синфи-
нинг кейинги тарихий ғалабаларида,
марксизм-ленинизмнинг англо-а-
нги татаналарида янада баланд кў-
тарилиб, пролетар интернационали-
ни принциплари ривожлантирилди
ва бойитилди. Бу социалистик да-
верь мамлакатлари ўртасидаги тенг-
ҳуқуқлилик, дўстлик, ҳамкорлик му-
носабатларида, ҳозирги замон халқ-
аро коммунистик ҳаракатларида ва
уларнинг жиспелаштириш, — дейла-
жан коммунистик ва ишчи партиялар
вакиллари 1960 йил ноябрдаги
Москва Кенгашининг Баёнготида, —
ишчилар синфининг барча кучлари,
демократия ва прогресс кучларини
бирлаштиришининг энг муҳим шарти,
жаҳон коммунистик ва ишчи ҳаракати-
нинг бутун инсониятнинг порлоқ
истиқбол учун, тинчлик ва соци-
ализм иши тантанаси учун олиб
борётган буюқ курашида уларнинг
янгида-янги ғалабаларини қўлга
киртиштиришининг гарови деб била-
ладилар.

ХАЛҚАРО РЕАКЦИЯ— КОММУНАНИНГ АШАДДИЙ ДУШМАНИ

ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ ЛЕНИН
«Коммуна... қўлида ва экзеклю-
тациага асосланган эски дунё учун
ўлим ҳавфсини туғдириди деган эди.
Шунинг учун ҳам экзеклюторлар
ва эолимлар дунёси Париж Коммуна-
сига қарата контрреволюцион ҳара-
катларни кун сайин кучайтирди.

Саросимага тушиб қолган француз
буржуазияси ва помещиклари,
В. И. Ленин айтганидек, мамлакат-
нинг ҳамма катта ва кичик ўғилла-
рини, ҳамма экзеклюторларни Комму-
нага қарши бирлашиб олдилар, бур-
жуазия коалициясини туздилар. Бу-
нинг устига Париж Коммунасига
қарши халқаро реакциянинг ҳам
кучлари бирлашди. Буларни Карл

«КОММУНА ИШЧИЛАР СИНОФИНИНГ, МЕХ-
НАТКАШЛАРНИНГ ЎЗ ҲОКИМИЯТИНИ ЎРНА-
ТИШ, ПРОЛЕТАРИАТ ДИКТАТУРАСИНИ БАРПО
ҚИЛИШ ЙЎЛИДАГИ БИРИНЧИ УРИНИШИ
ЭДИ».

Н. С. ХРУЩЕВ

Маркс эски жамиятнинг бўрилари, тўғиз-
лари, разил иллари, деб атади. Прусс оксу-
пантлари Парижни қамал қилиш ва унга
қарши интервенция уюштиришининг таша-
бускори бўлди.

Франция контрреволюциясининг бундай
жаноатларига чор Россиясининг, Англия-
нинг, АҚШнинг дипломатик вакиллари, ка-
толик черков ва бошқа реакцион кучлар
актив ёрдам кўрсатдилар.

АҚШ элчихонасининг секретари Комму-
нага ҳарбий тўқнашувларни тўхтатишни,
Коммунага ва Франция Миллат мажлисида
қайтадан сайловлар ўтказишни таклиф эт-
ди. Шундан кейин Париж Коммунаси ар-
боблари ўртасида версалчилар билан музо-
кара юритиш ҳамда пруссияликларнинг бе-
тараф бўлиши тўғрисида ёлгон умидлар ва
хатто ишонч пайдо бўлди. Ҳобуки, прус-
сияликлар ва версалчилар Коммуна билан
музокара юритишни мўжжаллаган эмас
эдилар. Бундай разиллик оғир ҳарбий ва-
зират пайтида Коммунани чалитди, унинг
мудофасига жиддий шикаст етказди. Ком-
муна қаҳрамонона жанглардан кейин ен-
гилди. АҚШ дипломатиясининг ҳозирги
вақтда турли мамлакатларнинг ички иш-
ларига аралашини сиёсати, кўпуровчилик
ва жоусулик сиёсати унинг Конгода, Куба-
да, Лаосда ва бошқа мамлакатларда олиб
борётган фаолиятида қайта-қайта
намоён бўлаётди.

Жаҳон капитализми янада таназа-
лудлашиб, бузилиб ва чириб бораёт-
ган даврга жаҳон реакциясининг
асосий таянчига айланган Америка
империализми, социалистик мамла-
катларга, демократик эркинлик ва
социал тараққиёт учун курашаётган
халқларга қарши ҳаракатларда тур-
ли восталар ва методлар билан рази-
лилик қилмоқда, коммунистик ва
ишчи партиялар вакиллари Кенгаши-
нинг Баёнготида айтганидек, Аме-
рика империализми халқаро жа-
дам, бутун дунё халқларининг
душмани ва бугунгиш бўлиб чи-
қмоқда.

КОММУНА САБОҚЛАРИ

КАРЛ МАРКС «Ишчилар Парижи
билан унинг Коммунасини, янги
жамиятнинг шонли хабарчиси деб
ҳамма вақт ҳурмат билан қутла-
яжаклар. Ишчилар Париж ва унинг
Коммунаси йўлида қўроб бўлган
ларнинг хотираси ишчилар синфи-
нинг улуғ қўлида абадий равида
маҳкам жойлашиб қолган» деган
эди.

Карл Маркс Коммунанинг моҳияти
ва аҳамиятини, сабоқлари ва таъри-
басини кейинчалик «Францияда
граждандар уруши» номи билан
маъшур бўлган гениал асарига чуқур
анализ қилди. Маркс пролетар ре-
волюцияси ва пролетар диктатураси
тўғрисидаги назариясини Коммуна
тажрибалари билан бойитиб, уни
ривожлантирди.

Ф. Энгельс томонидан Карл Маркс-
нинг ушбу асарига ёзилган муқад-
дималда, В. И. Лениннинг «Комму-
на сабоқлари», «Коммуна хотираси»,
«Давлат ва революция» ва бошқа
доҳиёна асарларида Париж Комму-
насининг принципиал масалалари
атрофида анализ қилинди.

1871 йилда Франция ишчилар
синфи тарихида биринчи марта ре-
волюциянинг тегемони, миллатнинг
амалий раҳбар кучи бўлиб чиқди.
Лекин ишчилар синфи ўзининг ато-
на революцион партиясига ага бў-
лмаганидан ва бирлашиб чиқа ол-
маганидан, ишчилар синфи билан де-
молар ўртасида иттифоқ ўрнатилма-
ганидан, контрреволюцион буржуа-
зияга қарши курашда анчагина жид-
дий хатоларга йўл қўйилганидан
Париж Коммунаси енгили.

Коммуна муҳим сабоқлар қолдир-
ди. Пролетар революциясида ғалаба
учун оммавий революцион партияни
тузиш, ишчилар синфининг бири-
гини таъминлаш, ишчилар синфи бил-
лан деҳқонлар иттифоқини ўрнатиш,
демократик кучларни жипслашти-
риш зарур эканлигини кўрсатди.

Париж Коммунаси улуғ тарихий
аҳамиятга эга. «Коммуна... деди
Н. С. Хрущев, — ишчилар синфи-
нинг, меҳнаткашларнинг ўз ҳокими-
ятини ўрнатиш, пролетариат дикта-
турасини барпо қилиш йўлидаги би-
ринчи уриниши эди». У кишилик
тарихида тубдан янги даврни очган
Улуғ Октябрь социалистик револю-
циясининг шонли хабарчиси. Совет
ҳокимиятининг курағи бўлди.

Янги социалистик авлод, — деди
В. И. Ленин, — Коммуна кураши-
лари қўлидан тушиб қолган байроқ-
ни кўтариб олди ва социалистик

революция томон дадиллик билан ол-
га томон борди. XX аср бошида Рос-
сия жаҳон революцион ҳаракатининг
марказига айланди. Францияда ва
бошқа мамлакатларда революцион
ҳаракатлар ривожланиб борди.

Кеска коммуналар ва Коммуна
традицияларини янги шароитда да-
вом эттирган янги авлод Улуғ Ок-
тябрь социалистик революциясидан
илҳомланиб революцион ҳаракатни
авж олтирди. 1920 йилда француз
социалистлар партиясидаги ихтилоф-
лар натижасида Марсел Камен бош-
чилигида революцион кўпчилик Ко-
минтерига киришга қарор қилиб,
Москвага делегация юборганда, улуғ
Ленин гоёт зўр қизқичиш билан деле-
гацияни қабул қилди. У Париж Ко-
мунасини барпо этган француз ре-
волюционерларининг андиқлик кучли
коммунистик партия туза олишлари-
га ишонч билдирди ва маслаҳатлар
берди. Ўша йили янги типдаги партия
— Франция Коммунистик пар-
тияси тузилди. Бу партия кураш-
ларда ўсиб ва чиниқди.

Ҳозирги даврга Франция ишчилар
синфи қўдратли кучдир. У озодлик,
мустиқлилик ва демократия байро-
гини баланд кўтариб олға қараб
бормоқда. Франция Коммунистик
партияси ва ишчилар синфи француз
мустанлақчилигига қарши кураша-
ётган Жапон халқининг миллий ҳу-
қуқларини изчиллик билан ҳимоя
қилаётди, тинчлик ва социализм
учун курашини астойдил давом эт-
тираётди.

АҚШ бошлиқ агрессив Шимолий
Атлантик блокдаги Франциянинг қи-
лиш ҳукумат доиралари мамлака-
тини бир неча марта оёқ ости қилган,
жузга кўп азоб-уқубатлар келтирган
немис милитаристларига қанчалик
ен босмасин, немис қўшинларининг
яна Франциянинг ичкарига кири-
шига йўл қўйган бўлмасин, «биз»,
— дейди Н. С. Хрущев, — Габрий Ево-
ропа мамлакатларининг Париж ко-
ммуналарни, инглиз чартистлари ре-
волюцион традицияларининг ворисла-
ри бўлиб, антифашистик қаршилик
кўрсатиш ҳаракатининг раҳбари ва
таъкилотчиси бўлган ишчилар син-
фига чуқур ишонамиз... Ишчилар
синфи жамиятнинг революцион тара-
да тубдан ўзгариш ишига ўз ҳисса-
сини қўшади.

Эндиликда Париж Коммунасининг
иши СССРда коммунистик жамият
қуриш, халқ демократик мамлакат-
ларда социалистик жамият қуриш
ютуқларида, халқаро ишчи ва ко-
мунистик ҳаракатнинг ютуқларида
аянмоқда.

Эндиликда инсоният жамияти та-
рихий тараққиётининг асосий ма-
зуминин, асосий йўналишини ва
асосий ҳусуслатини жаҳон капита-
листик системаси эмас, балки ак-
синча, жаҳон социалистик система-
си, антиимпериалистик кучлар бел-
гилаб бермоқда.

Барча антиимпериалистик кучлар
ва бу кучларнинг энг изчил ҳамда
нағор қисми бўлган коммунистлар
тарихий таърибларини ҳам ҳисобга
олиб, АҚШ бошлиқ жаҳон импери

кил иңича илгаш, механик таш-
кил қилдигиш ахилдигиш, таш-
хар бир ходиминг җазин учун
мастумилти ошанлиги, шофёрлар
утардига социалистик мусобаба-
ларини кет аял одирларларини
фигил тоғотанлиги 1960 йил пла-
ни барча кўрсаткичлар бўйича
ошиғи билан бакармиди. Пил ош-
қардига пландин ошмиға 250 минг
тонна ку ташиб бериди. Комму-
нистлардан У. Набиев ва И. Та-
ранушечков Ҳўрқолар бошлик но-
вотар коллективлари дром 1961
йилинги ишнинн ларин хисобига
илнаплити.

ҚСЗ Марказия Комитети
вапп. Пасдин календаридан руж-
данлиғи баш коллективин 1961 йил
охириниға кўчма Қизил байроқни
қўлда сақлаб қолми учун кураш-
типлар.

А. ХАЛИЛОВ,
«Қизил Ҳабсчинист» мухбир

А. ХАЛИЛОВ,
«Кизил Ўзбекистон» мухбири.

